

Found in Translation met Rachel Cantor

Begeleiding: Leen Van Den Broucke, juni 2017

Vertaling Gorik de Henau

Geurend voorwerp

Zodra ik thuis was, vond ik dat ik mijn Nieuwe Leven moest opluisteren met een ritueel – een soort offer, een naaktdans in het bos. Het enige wat ik kon bedenken was WT of Wijsheidsthee zetten. De oorspronkelijke WT, die Ahmad in Azerbeidzjan op de kop had getikt, was al lang op, maar ik bleef de doos bijvullen met English breakfast. Als je met de steen der wijzen onedel metaal in goud kon omzetten, dan kon je met WT ook mijn o zo onedele gedachten in woorden omzetten; alles wat nog embryonaal was, zou vorm krijgen. Halleluja!

Ik dronk ervan altijd terwijl ik vertaalde, wat dus al een poosje geleden was. Op de doos stond een geheugensteuntje voor de professionele standaard die ik ambieerde: *Hoogwaardige thee indachtig*

Brontekst Rachel Cantor

Odorous object

(Chapter 7 from Good on Paper)

Once home, I thought I should dignify my New Life with a ritual—a sacrifice of some kind, a naked dance in the woods. The best I could come up with was to brew some Philosopher’s Tea. The original PT, procured by Ahmad in Azerbaijan, was long gone, but I continued to refill the box with English breakfast. If the philosopher’s stone could transmute base metal into gold, so too could PT transmute my oh-so-base thoughts into words; all that was inchoate would be graced with form. Hallelujah!

I drank it whenever I translated, which meant it had been a while. On the box, a reminder of the professional standard to which I aspired: *High-quality tea recalling odor and smack lemon. Store at a dry place away from odorous object.*

Vertaling Lore Aertsen

Sterk ruikende stof

Toen ik thuiskwam, bedacht ik dat ik mijn Nieuwe Leven zou moeten inwijden met een ritueel: een soort offer, of naakt dansen in het bos. Het beste wat ik kon verzinnen was om een pot Thee der Wijzen te zetten. De echte TdW, die Ahmad uit Azerbeidzjan meegenomen had, was al lang op, maar ik vulde de doos steeds opnieuw met English breakfast. Als de steen der wijzen onedele metalen in goud kon veranderen, dan kon de TdW ook mijn ontzettend onbenullige gedachten in woorden veranderen; alles wat aan het kiemen was, zou een vaste vorm krijgen. Halleluja!

Ik dronk er altijd van als ik aan het vertalen was, dus het was al even geleden. Op de doos stond een herinnering aan het professionele niveau dat ik nastreefde: *Thee van hoge kwaliteit dat geur en*

aan reukwerk en lipbalsem met citroensmaak. Bewaar op een droge plek weg van geurend voorwerp.

Ik ging met mijn thee op de bank in de studeerkamer zitten. Wanneer Romei me zijn boek zou opsturen, wist ik niet, maar ik kon me alvast voorbereiden door een paar van zijn werken te herlezen.

Toen ik van de unief afging, had ik mijn exemplaren van zijn boeken in de Hongaarse patisserie onder wankele tafels geklemd; best grappig, vond ik. Ik stuitte op Ahmads exemplaren en rangschikte ze in chronologische volgorde tegen mijn borst, van *Moeders taal* tot *Onzinnige syllaben*.

Er ging een zachte elektrische lading van uit: mijn lichaam stond onder stroom, mijn aderen klopten. Ik deed *Moeders taal* open, brak de rug en begon te lezen.

*

Misschien viel ik in slaap. Dat kwam vast door de wijn van gisteravond en, om eerlijk te zijn, ook door de gedichten van Romei. Ik stopte de boeken in mijn mamatas en keerde terug naar Cuppa Joe's, waar ik een dubbele semidecaf-mocaccino

I brought my tea to the loveseat in the study. I didn't know when Romei would send his book, but I could prepare for that moment by rereading some of his work.

When I left grad school, I'd wedged my copies of his books under wobbly tables at the Hungarian Pastry Shop, my idea of a joke. I found Ahmad's copies and arranged them in chronological order against my chest, from *Mother Tongue* to *Nonsense Syllables*.

They emitted a mild electric charge: my body was buzzing, my arteries thrumming. I opened *Mother Tongue*, broke the binding, and began to read.

*

Maybe I fell asleep. There was a matter of the wine I'd drunk the night before and, well, the matter of Romei's poems. I put the books in my mom-bag and went back to Cuppa Joe's, where I ordered a mocha double-half-caff and, all virtue, said no to a chocolate bomb.

I read some more, then put the books away and stared out the window. If they had been my copies rather than Ahmad's, I might have slipped them under Joe's wobbly table and been done with it.

There was a time when I would have translated

smaak citroen oproept. Droog bewaren buiten bereik van sterk ruikende stof.

Ik nam mijn kop thee mee naar de loveseat in de werkkamer. Ik wist niet wanneer Romei zijn boek zou opsturen, maar ik kon mezelf erop voorbereiden door wat van zijn werk te lezen.

Toen ik de brui gaf aan mijn opleiding had ik de boeken die ik van hem bezat onder wiebelige tafels in de Hongaarse patisserie geschoven, dat vond ik dan grappig. Ik diepte Ahmads exemplaren op en terwijl ik ze tegen mijn borst geklemd hield, sorteerde ik ze chronologisch, van *Moedertaal* tot *Nonsenssyllaben*.

Ze gaven een beetje elektrische straling af: mijn lichaam gonsde, mijn aders bonsden. Ik sloeg *Moedertaal* open, brak de rug en begon te lezen.

*

Misschien was ik in slaap gevallen. De wijn die ik de avond ervoor gedronken had zou daar wel iets mee te maken hebben en, nou ja, Romei's gedichten ook. Ik stopte de boeken in mijn mamatas en ging terug naar Cuppa Joe's, waar ik een dubbelhalve décafé bestelde en, flink van mezelf, een chocoladebom aan me voorbij liet gaan.

bestelde en uit louter deugdzaamheid aan een chocoladebom wist te weerstaan.

Ik las nog wat, borg de boeken weg en tuurde door het raam. Als het mijn exemplaren waren geweest, en niet die van Ahmad, had ik ze onder de wankele tafel van Joe kunnen stoppen en klaar was Kees.

Ooit zou ik Romei hebben vertaald voor een latte en een habbekrats. Het leek toen of ik een band met hem had – een band die ik had kunnen aanhalen, heel, heel strak. Vertalen vereist en veroorzaakt ook een ongewoon soort intimiteit. Zoals goede seks, vind ik altijd. De vertaalster verbindt er zich plechtig toe om te begrijpen, om te luisteren met de grootst mogelijke concentratie, om een stap terug te zetten, en dan nog een, almaar verder terug, door de doolhof van ideeën en strategieën van een schrijver, om zijn beslissingen en triomfen te onthullen, regel na regel, tot ze uiteindelijk uitkomt bij het scheppingsmoment – *en nog vroeger*, als woorden alleen maar fonemen en ademtocht zijn, en de auteur naakt en dronken neerligt te midden van zijn obsessies, visioenen en angstaanjagende afasie. De vertaalster is getuige van dit oerschouwspel, als was ze een van Noachs zonen. Het vereist een ijzeren zenuwstelsel. En een

Romei for a latte and a package of peanuts. I felt close to him then; I could have gotten closer—I could have gotten very, very close. Translation requires, and generates, a rare kind of intimacy. Like sex done right, I’ve always thought. The translator makes a holy commitment to understand, to listen with all possible intensity, to step backward, ever backward, through the labyrinth of an author’s ideas and devices, uncovering his decisions and triumphs, line by line, until she arrives, finally, at the moment of creation—*and before*, when words are merely phonemes and breath, and the author lies naked and drunk with his obsessions, visions, and agonizing aphasia. The translator, like one of Noah’s sons, bears witness to this primal scene. It takes a strong stomach. And an attractive host. You had to *want* to get close.

When I translated Dante’s *Vita Nuova*, I’d wanted to get close: Like Dante, I was in love, with T.; *Vita Nuova* seemed written just for me. Dante lived for his true love’s greeting? So did I! His love was a paragon? So was mine! A glimpse of his love made him stupid? Me too! Beatrice was heaven-sent, Dante’s love divinely sanctioned? T. and I were also meant to be. He was my Beatrice, the sum of all virtue, the reason I had been put on this

Ik las nog wat, legde de boeken even later aan de kant en staarde uit het raam. Als het de mijne geweest waren en niet die van Ahmad had ik ze misschien wel onder Joe’s wiebelige tafel geschoven om ervan af te zijn.

Ooit zou ik Romei voor een appel, een ei en een latte vertaald hebben. Ik had toen het gevoel dat we een band hadden; het had een diepe band kunnen worden, een héél diepe band. Vertalen vereist een uitzonderlijke vorm van intimiteit, en wekt die ook op. Zoals bij goede seks, dacht ik altijd. De vertaalster belooft heilig om te begrijpen, om te luisteren met de grootst mogelijke concentratie, om achteruit te gaan, zo ver mogelijk achteruit, door de doolhof van de ideeën en vondsten van de auteur om zo zijn keuzes en overwinningen bloot te leggen, regel per regel, totdat ze eindelijk aankomt bij het moment van de schepping, en daarvoor, wanneer de woorden slechts fonemen en adem zijn, en de auteur naakt en dronken tussen zijn obsessies, visioenen en verschrikkelijke verstomming ligt. De vertaler getuigt, als een van Noachs zonen, van die oerscène. Een sterke maag is onontbeerlijk. Net als een aantrekkelijke gastheer. Je moest zo’n band *willen* opbouwen.

Toen ik *Vita Nuova* van Dante aan het vertalen

aantrekkelijke gastheer. Je moest die band *willen* aanhalen.

Toen ik van Dante *Vita nuova* vertaalde, wilde ik die band aanhalen. Net als Dante was ik verliefd, op T.; *Vita nuova* leek wel speciaal voor mij geschreven. Dante leefde enkel en alleen voor een begroeting door zijn ware liefde? Ik ook! Zijn liefde was voorbeeldig? Die van mij ook! Door een glimp van zijn geliefde verloor hij zijn zinnen? Ik ook! Beatrice was een godsgeschenk en de liefde van Dante door de hemelsferen bekrachtigd? T. en ik waren ook voorbestemd. Hij was mijn Beatrice, het toppunt van deugdzaamheid, de reden waarom ik op de wereld was.

Toen had ik me knusjes tussen de regels van Dante genesteld, zijn naaktheid had me niet gestoord.

Maar opeens wel. Door amoureuze perikelen werd mijn fraaie idee van Gods plan voor de mens aan gruzelementen geslagen, en daarmee ook al mijn belangstelling voor ‘banden aanhalen’. Toen haatte ik Dante – Dante en zijn stomme *Vita nuova*! Het *libello*, zijn lilliputachtige boekje, herinnerde me er alleen nog aan dat ik in de steek was gelaten door de liefde van mijn jonge leven en bovendien ook elke hoop had laten varen dat de wereld was zoals Dante die beschreef, namelijk

earth.

I found my place comfortably between Dante’s lines then, his nakedness didn’t bother me.

Until I did. Romantic events shattered the pretty idea I had about God’s plan for man, and with it, any interest I had in “getting close”. I hated Dante then—Dante and his stupid *Vita Nuova*! The *libello*, his libelous little book, was nothing more than a reminder that I’d been abandoned not just by the love of my young life, but by every hope I’d had that the world was as Dante described—ordered, designed to manifest a greater Love.

Which was when I turned to Romei. He wrote about the impossibility of New Life, the groundlessness that lies between the lines. There was no sense in Romei that language could reach beyond its limitations, or the abuse done to it, to connect one self to another. Where Celan had written, *When only the nothingness stood between us, we found our way, all the way, to each other*, Romei instead would write, *There was only nothingness*. Not just the impossibility of meeting, but the impossibility of there being an Other there to meet.

There was no Other for Romei: just Romei and the failure of language to do its job. His mind was empty—not in a cozy Zen sort of way, but in a

was, wilde ik een band met hem opbouwen: net als Dante was ik verliefd, op T., en het leek wel alsof *Vita Nuova* speciaal voor mij geschreven was.

Dante wilde niets liever dan dat zijn liefste hem opmerkte? Ik ook! Zijn geliefde was een lichtend voorbeeld? Die van mij ook! Als hij een glimp van zijn liefste opving, was hij helemaal van de wijs? Net als ik! Beatrice was een geschenk uit de hemel en Dantes liefde door God gegeven? T. en ik waren ook voor elkaar gemaakt. Hij was mijn Beatrice, het toppunt van deugdzaamheid, de reden voor mijn bestaan.

Ik kon me toen comfortabel tussen Dantes regels nestelen, zijn naaktheid stoorde me niet.

Maar opeens wel. Romantische gebeurtenissen maakten de mooie ideeën die ik had over het goddelijke plan voor de mens kapot, net als mijn verlangen om ‘een band op te bouwen’. Ik haatte Dante toen, ik haatte hem en zijn dwaze *Vita Nuova*! Dat smadende blaadje van hem drukte me met mijn neus op de feiten: ik was niet alleen de liefde van mijn jonge leven verloren, maar ook alle hoop die ik koesterde dat de wereld was zoals Dante haar beschreef: gestructureerd, ontworpen om een hogere Liefde te openbaren.

Zo kwam ik bij Romei terecht. Hij schreef over de onmogelijkheid van Nieuw Leven, over de

geordend, ontworpen om een grotere Liefde te openbaren.

En toen wendde ik me tot Romei. Hij schreef over de onmogelijkheid van een Nieuw Leven, de afgrond die gaapt tussen de regels. Bij Romei kreeg je niet het gevoel dat taal kon uitstijgen boven haar eigen beperkingen – of de mishandeling die ze moest ondergaan – om de ene persoon met de andere te verbinden. Celan had nog geschreven: ‘Toen slechts het niets ons uiteenhield, vonden wij elkaar geheel’, maar Romei schreef: ‘Er was alleen maar het niets’. Niet alleen was een ontmoeting onmogelijk, maar het was ook onmogelijk dat er een Ander was die je kon ontmoeten.

Volgens Romei was er geen Ander, alleen Romei zelf en het onvermogen van taal om haar functie te vervullen. Zijn geest was leeg – niet de knusse leegte van de zen, maar de nutteloze niets-was-alles-wat-er-was-leegte, je-hoeft-het-niet-eens-te-proberen-leegte.

Als twintiger had me dat aangesproken, maar nu veel minder, want ik had een gezin, ik had mijn Comfortzone – wat moest ik met het niets?

Ik besepte dat ik uit het raam staarde naar People of the Book, de boekhandel die Benny ‘Zwembandje’ Jablonsky runde, naast zijn functie

barren, all-there-is-is-void, no-point-in-even-trying sort of way.

This had appealed to me in my twenties; not so much now. I had a family, I had my Comfort Zone—what use did I have for the void?

I was staring, I realized, out the window at People of the Book. The bookstore Benny “Jellyroll” Jablonsky ran in addition to editing *Gilgul* and acting as part-time rabbi to his New Age congregation. A year ago, after helping me with German translations for “Rose No One,” my story about Celan, Benny had made a pass at me, a clumsy offering between bookcases labeled *Trash Novels* and *Filthy Lucre*. I avoided the store now. But Benny had given Romei my number; maybe it was time I bought myself some books.

From Rachel Cantor’s novel *Good on Paper*, copyright Melville House, 2016.

grondeloosheid tussen de regels. Romei beweerde niet dat taal zou kunnen uitstijgen boven het misbruik dat ervan gemaakt werd, of boven zijn limieten, om de ik met iemand anders te verbinden. ‘Toen alleen het niets nog tussen ons stond, vonden we de weg, helemaal, naar elkaar’, had Celan geschreven, maar Romei zou schrijven: ‘Er was alleen niets’. Niet gewoon de onmogelijkheid om elkaar te vinden, maar de onmogelijkheid dat er een Ander was om te vinden.

Voor Romei was er geen Ander: alleen Romei en het onvermogen van de taal. Zijn gedachten waren leeg, niet op zo’n gezellige zenmanier, maar op zo’n kille manier die leek te zeggen: er is alleen maar leegte, doe geen moeite.

Dat trok me aan toen ik een twintiger was, nu wat minder. Ik had een gezin, ik had mijn Comfortzone... Wat voor nut had de leegte voor mij?

Ik besepte dat ik door het raam naar People of the Book aan het staren was. De boekenwinkel werd gerund door Benny ‘Het bolletje’ Jablonsky, die ook redacteur was van *Gilgul* en deeltijds rabbijn van zijn newagecongregatie. Nadat Benny me een jaar geleden geholpen had met Duitse vertalingen voor ‘Roos Niemand’, mijn verhaal over Celan, had

als uitgever van *Gilgul* en deeltijds rabbijn van zijn newagebroederschap. Een jaar geleden had Benny me geholpen met de vertaling van Duitse passages in 'Roos Niemand', mijn verhaal over Celan, en daarna had hij getracht me te versieren, een stuntelig aanbod tussen de boekenkasten met de bordjes 'Pulp' en 'Vuig gewin'. Tegenwoordig vermeed ik de boekhandel. Maar Benny had mijn telefoonnummer aan Romei gegeven; misschien werd het tijd dat ik een paar boeken kocht.

6
hij geprobeerd me te versieren met een onhandige move tussen de rekken 'Pulp' en 'Het slijk der aarde'. Nu vermeed ik de winkel. Maar Benny had Romei mijn nummer gegeven. Misschien was het tijd om nog eens wat boeken te kopen.